

מתהיה שינויים

מי שגר פה, לא מת אף פעם.

בית-הספר החקלאי במקום. שמעון סגל (55), יליד טבריה, הוא עובד מחלקת חולי הנפש במחנה העולים של הסוכנות, בפרדסי חנה. בזמן האחרון, התמסעה העבודה במחלקתו, לכן הסכים שמעון לקבל לטיי פול חולת נפש זקנה ושקטה, מטעם לשכת הסעד בחורה.

לפני כשבוע הגיעה אל ביתו פסיה שינויים (61), אשה בעלת זקנקן קטן, פה חסר-שיניים ועיניים מעורפלות. הטיפול בה לא דרש הרבה. פסיה היתה ישנה רוב שעות היום, אוכלת מעט, משוחח עם עצמה באדיש בשאר שעות היום. כל נושאי שיחותיה עם עצמה נסבו סביב משפחתה, שהושמדה על-ידי הנאצים, וסביב בעלה השני, הידוע בשם יוסלה המגנן, מנגן רחוב שהוכנס לאחרונה גם הוא לבית חולירוח.

ביום השני האחרון קמה בהלה בבית משפחת סגל. פסיה הזקנה לא קמה ממיטתה בשעה שש בבוקר, כמנהגה. גם בשעה שבע וחצי לא קמה. אנשי הבית ניגשו לעוררה. הם מצאו אותה שוכבת, גופה גלוי וידיה מתוחות, עיניה ופיה סגור. רים — „כמו קרש“, אמרה בעלת הבית. ניסו לעוררה, לצעוק באזניה, למרוט את חטמה, להושיבה. לשוא. פסיה לא קמה. „היא מתה“, פסקו לבסוף בני הבית וקראו לרופא.

המתה אמרה בוקר טוב. ד"ר רדנר, רופא קופת חולים המקומית, „רופא מצוין“ לפי עדות לקוחותיה, מיהר לבדוק את פסיה. לא היו לו ספקות: היא מתה. שמעון סגל אץ ללשכת הסעד בחורה, הודיע על פטירתה של פסיה. תוך זמן קצר נכרה הקבר בבית הקברות בחורה, איש החברה קדישא ניגש לקחת את הגופה. למראשותיה של פסיה הודלקו שני נרות.

עוד אשר הגיעו איש החברה קדישא וידידת היחידה של פסיה, האופה קלרה קורר צה, הספיקה בעלת הבית להתחיל קופסת נרות שלמה. קלרה קורר פרצה בככיות אבל ובזעקות ליד מיטת ידידתה, ואז, לפתע, קמה פסיה ואמרה: „בוקר טוב.“

כאשר הגיע השוטף לקחת את גופתה של פסיה למכון הפתולוגי, מצא את המתה אוכלת ארוחת בוקר. פקידת לשכת הסעד בחורה, מינה, שבאה גם היא למי קום, התעלפה מיד. „חשבנו שיהיה לנו כבר עסק עם עוד מתה“, אמר שמעון סגל.

איש החברה קדישא הסתלק כלעומת שבא, כשהוא נושא עמו בארון אבנים וקרשים במקום גופה, כמנהג המסורת.

איש לא ידע לקבוע בדיוק מה קרה לפסיה. המשפחה, שאצלה התאכסנה קודם לכן, קבעה שמקרים כאלה הם די שכיחים אצלם וכדי להעריה יש לקררה במחש. ד"ר רדנר, שפסיה סרבה לתת לו לבדוק מחש, טען שמאחר שלא ידע על עברה של פסיה, לא יכול היה לדעת שהיא לוקה בקטלפסיה, תרומת-מחנה.

הצוה היחיד בכל הפרשה היה שמעון סגל, שסיפר לכל אנשי המושבה: „לבית שלי יש סגולה של מחיה מתים, מי שגר בו, לא מת אף פעם.“

בחוקי החברות היו מועטות. כשהחל לחפש יועץ משפטי מתאים, מצא אותו בדמות משה איון, עורך-דון יודני, שסיים את לימודיו בארצות-הברית.

משה איון ידע אנגלית היטב. הוא גם ידע שמן איננו יודע אנגלית. הוא ערך חוזה, בו נאמר שלאחר הקמת בית-החרושת והפעלת מכונותיו, יקבל איון שכר טירחה בערך של חמישה אחוזים משווי בית-החרושת. כמו כן, ינתנו לו חמישה אחוזים מן הסכום הכולל של מניות שמשון, ועשרה אחוזים מחלקו של מן בחברה. איון גם יהפוך להיות אחד ממנהלים הקבועים של החברה.

כשתחם מן על החוזה, שנערך בשפה האנגלית, חתם מיד גם על חוזה נוסף, בו נאמר כי חמישים אחוזים ממה שיקבל איון על סמך החוזה הראשון, יעברו למן עצמו.

לפני שנים מעטות, החל בית-החרושת הגדול, בקירבת הרטוב, סוף סוף לעבוד. משה איון הגיש את החוזה, תבע את שלו. החברה התנגדה. טענתו של איון בבית-המשפט היתה פשוטה: מן היה מנהל החברה. בתור שכזה חתם על חוזה רשמי. החברה חייבת לבצע אותו. עורכי-הדין של איון, קודם יחזקאל דוד גויטיין, ולאחר שמונה לשופט עליו, מיכאל כספי, היו בטוחים בנצחונם המהיר.

עורך-הדין של משמון, יהודה פרנקל, היה סבור אחרת. „החוזה הוא בלתי חזי“, טען בפני בתי המשפט הרבים, אליהם הוגשה התביעה בגלגוליה השונים. נחום מן, לדבריו, לא היה המנהל הכללי של משמון, בעת שחתם על החוזה, ואילו משה איון, כעורך דינו, ידע שלמן אין כל רשות לחתום על חוזה בשם החברה, בלא אישור מועצת המנהלים.

בינתיים עברו על משמון גילגולים גורפים. מן חדל להיות מנהל בפועל, נשאר אחד מבכלי המניות הבלתי-פעילים. החברה סרבה להכיר בהתחייבותיו. סירור בה הפך לעקשני יותר, כשנתגלה תוך ביורר המשפט החוזה הנגדי, בו הבטיח מן לעצמו חמישים אחוזים מזכויותיו של איון, אותן העניק בכתב, בהסתיימו על תפקידו הרשמי.

לימיון התביעה, מכר איון חלק ממנה לסוחר מראשון-לציון, זלמן פורר, חלקים אחרים לקונים בלתי-ידועים.

הדיון המשפטי התנהל חמש שנים. הפי רוטוקל המשפטי תפס 315 עמודי מכר נת כתיבה. פסקי-הדין, שהוצא על-ידי השופט המחוזי שלום קסאן: משמון חייב למלא אחר תנאי ההסכם.

פרנקל, עורך-דין חתיק ומפורסם, חבר המועצה המשפטית, לא התיר. פסקי-הדין, בערעור שהגיש בפני בית-הדין העליון, היה לזכותו. „איון בחר בדרך לא יורר“, קבע בית-הדין, „תפשת מרובה לא תפשת“.

עתה התפנה משה איון לטיפול במשפטם אחרים. הפעם יהיה הוא הננתב. התובעים: כל אלה שקנו את חלקי תביעתו, שבוטלה על-ידי בית-המשפט.

דרכי חיים

תחיית המתים

הסיפור המוזר של השבוע התרחש בפרדסי חנה, בבית משפחת שמעון סגל, ליד

של כספי, בעזרת משקאות חריפים. יתכן מאד כי כספי היה מרגיש יותר בנוח אילו חסר תמיר באולם בית-המשפט. כשנערמו גליונות העולם הזה לפני השופט, לא התאפק, שאל באנגלית: „האם זה באמת נוגע לענין?“ הוא דחה את המשפט ליומיים נוספים, ל-5 בפברואר. „מדוע אתה לא מגיש משפט נגד העורר הזה?“ שאל תמיר, בלעג. כספי, שידע את התשובה היטב, שתק.

דרכי אדם

אורח בעיר

עוצר ארבעת הימים, „העוצר הגדול“ שהוכרו על-ידי הצבא הבריטי מיד אחרי תליתם של שני סמלים בריטיים בסביבות נתניה, בתחילת 1947, מצא את שלמה שפט ללא מחסה מתאים. שלמה, שהיה אז אחד מראשי מחלקת הרכש של האצ"ל, לא ידע היכן להסתתר.

פתאום נזכר: אביר-בארה. בדקות האחרונות לפני התחלת העוצר הגיע לבית המוכתר של כפר סומל, ליד שכונת רסן התל-אביבית של היום. איברהים אבו ג'בארה, שהכיר את משפחת שפט מעסקים משותפים, הקשיב לדבריו שלמה, הכניסו לביתו באהלן וסהלן מסורתי.

כעבור שעה קלה, הגיע הצבא הבריטי לבית המוכתר. אבו ג'בארה, גבר חסון, בעל שפם שחור עבות, לא איבד את שלוותו. הוא פקד על משרתיו להריק את המזוזה, האכלו והשקה את החיילים העייפים. המפקד הבריטי החליט כי בבית כזה אין סכנה של טרוריסטים, אסף את אנשיו והסתלק. איש המחטרת היהודי ניצל. „לא אשכח זאת לעולם“, הבטיח למצורו. „אחזיר לך את גמולך אם אי-פעם תזדקק למשואה“.

אבו ג'בארה צחק. המוכתר העשיר לא חשב כי אי-פעם יבוא יום כזה. כבעל שטח של כמה אלפי דונמים מצפון לתל-אביב, שלוש מכוניות פרטיות ובית גדול ברחוב דיזנגוף, היה בטוח מאד בעצמו.

ידיד וזר. אביר-בארה טעה. כשפרצה מלחמת העצמאות, עוד בטרם הכרזת המדינה, פקדה עליו המפקדה הצבאית של יפו לעזוב את סומל. כשהשיב להם שאינו מפתח מאשי, איימו עליו בביצוע פסק-דין מוות, שהוצא נגדו כמה חודשים קודם לכן, באשמת שיתוף פעולה עם היהודים. המוכתר נאלץ לציית.

הוא עבר ליפו, משם ברח בסירה לעזה. שם רכש לעצמו דירה נאה, המשיך לקיים אורח חיים עשיר, בעזרת כספים שהשיקע במדינות ערביות שונות. כאשר נכבשה עזה על-ידי צה"ל, הפעיל אביר-בארה את כל קשריו. היו אלה קשרים טובים, כי הפליט הראשון והיחיד שהורשה לחזור ולבקר את אדמתו וביתו היה המוכתר לשעבר של סומל.

שלמה שפט, שהפך בינתיים לאיש פריס ומגשר, ראה את ההזדמנות להחזיר זור למוכתר כגמולו. השבוע ערך מסיבה, הזמין את אביר-בארה לכבוד אותו ואת אורחיו בנוכחותו. אך האורחים התאכזבו מאד: אביר-בארה התנצל, טלפוניו, על כי סיבה מיוחדת מנעה בעדו מלהופיע. הסיבה: ידידו החתיק, שר המשטרה בכור שיטריה, אירח אותו בביתו באותו ערב.

משפט

סיפורו של חוזה

נחום מן היה חרשתי גדול בפולין. על כן, כשעלה לארץ-ישראל, בשנת 1934, היה חלומי להקים בה בית-חרושת למלט. כסף ומרץ לא היו חסרים למן. אחרי תקופה קצרה, הוקמה חברה המלט טלפוניו, שמו שוה, שאחד מחברי הנהלתה היה עורך-דין פליקס רונבלט, המכהן כיום בתפקיד שר המשפטים בממשלת ישראל, בשמו העברי פנחס רוזן.

המכשול הגדול ביותר היתה ממשלת המנדט, שלא ראתה בעין יפה כל פיתוח נוסף במושבה היהודית. בית-החרושת נשר סיפס על כל תוצאות הבניה הדלה שהיתה אז, ופקידי המנדט דחו את מן ושותפיו בלך ושוב.

מלחמת העולם השני הביאה את הגאולה. הצבאות עזלו במרחב היו זקוקים לביצור רים, וביצורים זקוקים למלט. מנהל ה' החזר והשאג האמריקאי היה מוכן לספק מכוונות משומשות. חברה שמשון קפצה על המציאה.

חוזה והסכם צדרי. מן, הרוח החיה של המפעל, לא ידע אנגלית. גם ידיעותיו

מה תיאור מאלף ביותר על דרך עבודתם של קציני המטה הארצי.

פגישה במטה הארצי. הסתבר כי קאדיס, סמל במדור הפלילי במטה מחוז תל-אביב, ופיקודו בשעבר של שטיינברג, הופתע באחד מערכי הקיץ שעבר כששני קצינים גבוהים של המטה הארצי הקישו על דלת דירתו, ביקשו ממנו בכל הנימוס לבוא אתם למטה, לחקירה.

החקירה היתה קצרה ושיגרתית. הקצינים מינקובסקי ואילון ביקשו ממנו להיעיד על קשריו עם עוזר המפקח המחוזי שטיינברג, שכבר ישב אז במעצר מש' טרתי. קאדיס סיפר את הכל. בין השאר סיפר כי שטיינברג פעם ביקש ממנו לסדר מקום מגורים ועבודה בשביל אחד ממורידיעו, אחמד שומלי.

כשנגמרה החקירה, הוזמן הסמל להור פיע שוב במטה למחרת, לשיחה עם רמ"ח אליהו הופשטטר, ראש המחלקה הפלילית במדור החקירות. קאדיס נדהם. „לא כל יום מוזמן קצין עליון סמל פשוט למשרד“, הסביר לתמיר.

במשך הלילה, היתה לקאדיס שעות לחשוב. בבוקר, הוא מיהר לפגישה. נתנו לו לחכות במסדרון. כאשר ראה את מינקובסקי, חקרו מאמש, עובר, ניגש אליהו הודיע לו אחד רוצה לתקן כמה עובדות בעדותו הראשונה. מינקובסקי נע' זה ברצון. בעדותו השנייה, סיפר קאדיס את הגירסה שהשמיע השבוע בבית-המשפט.

כיצד זה שבמשך 12 שעות התרענן וזכרון במיה נירת עד כדי כך, שיכולת למסור עדות חדשה לגמרי? ביקש תמיר לדעת.

„בלילה חשבתי על כל הענין“, השיב העד בגלילי-לב. וכעבור כמה דקות, בה שיבו לשאלה אחרת, הודה: „בטח שפי' חדתי. אני גוי (נוצרי) בין יהודים!“

איוו משתי העדויות, אם כן, היתה הנכונה? השיב קאדיס, בתקיפות: „הש' ניה!“

ומנין הבטחון כי הוא אומר את האמת? גילה הסמל: באותו בוקר, לפני שהופיע בבית-המשפט, נקרא לפגישה שניה עם רמ"ח הופשטטר במטה הארצי, ובפגישה זו הוכיח לו הקצין העליון כי עליו לסמך אך ורק את האמת — דבר שאין קציני המטה כנראה, בטוחים כי פיקודיהם יצ' שו ללא הוראה מיוחדת.

פרשת עמוס

עתון נכבד מאד

חבילה גדולה של גליונות העולם הזה, כל אחד מהם מסומן בתוחית קפדנית כנאה לחומר שימש יסוד למחקר מדי ע' היתה מונחת על השולחן. מאחוריה עמד מיכאל כספי, נומר-הקומה, ממושק ועצבני, הגיש את הגליונות בזה אחר זה לנשיא התורן של בית-המשפט המחוזי, זאב צלטנר, תוך ציון מספר הגליון, הע' מוד והטור המסומן. „כמו גיבסון על העדויות“, ליגל עורך-דין צעיר.

מה שביקש כספי להוכיח, בגילגול זה של משפט עמוס בג'וריון, היה כי „עתון נכבד מאד“ ממשיך להתקף את עמוס בג'וריון מדי שבוע, בשעה ששורות ה' מתנדבות מבקשת לדחות את המשפט.

מדוע לא? במשך חודשים לא מיהר פרקליטו של עמוס להחיש את בירור המשפט הגדול. לפתע פתח בהתקפה רח' בה: דבר פירסם במפתיע מאמר ראשי בו דרש להחיש את הדיון, כספי התנגד לדחייתו למשך כמה ימים, מה קרה?

הסיבה היתה פשוטה עד להפליא. בחר דש ינואר יתברר הערעור של משפט קסטנר הגדול, בבית-המשפט הגבוה לצדק. יתכן כי יימשך גם בימים הראשונים של חודש פברואר. אם יהיה שמואל תמיר עסקו באותו משפט, לא יוכל לספל ב' משפט בג'וריון. כספי קיווה להוציא את תמיר מן הסיכוב הבא של המישחק.

עצבנותו של כספי במשפט זה לא היתה סתמית-סיבה. כבר עתה היכה גלים בלתי-צדוים: השופט המחוזי יוסף לם העביר למועצה המשפטית את הפרסוקל של ישיבה קודמת, בה נשפך אור מזור מאד על צורת גביית עדות בידי עוזרו

גיבסון על העדויות הוא ספר טטני דרטי על חוק העדויות, שעורכי-דין רגי לים להסתמך עליו בשעת בירור משפטיים.